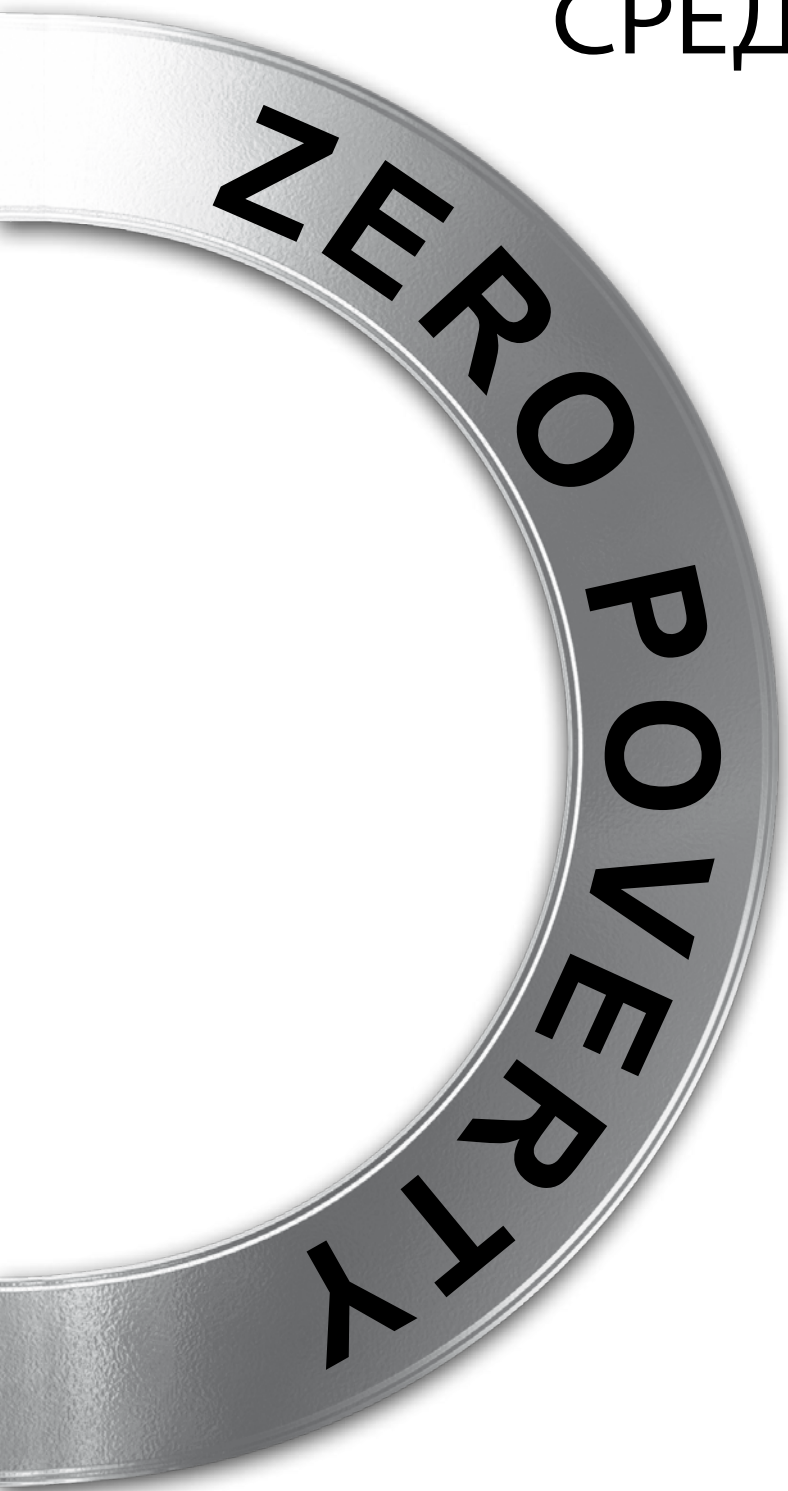

БЕДНОСТТА СРЕД НАС

Част А : Аналитичен подход

Предговор

*Отворете очите си и погледнете бедността.
Заслушайте се и чуйте гласовете на бедните хора.*

Отворете сърцето си и срещнете хората.

Освободете ума си и проумейте: ние всички сме човешки същества !

Разделението между т.нар. бедни хора и тези, които са благосъстоятелни е изкуствено и е създадено основно от човека. Актуалната финансова и икономическа криза задълбочава и изостря това разделение. Това разделение е опасно както за обществото като цяло, така и за всеки отделен индивид. Никой не трябва да живее в бедност заради несправедливи структури или несправедливи условия. "Нулева бедност" е нашето морално задължение. Ето защо Каритас вярва, че нашите общества се нуждаят от нова рамка, в която човешките права са напълно признати и защитени, не само от чисто правна гледна точка, но и заради признатото достойнство на всеки човек, което е първоизточника и края на всички права и задължения. Ние вярваме, че всеки човек е божие творение.

Ако смятате да прочетете този документ, щенамерите инструментите (част А) и разказите (част В). Тези части са предназначени да отворят очите Ви за бедността в нейната многообразна и многостранна реалност. Независимо дали ще изберете да навлезете в дебрите на бедността чрез някои доказани аналитични методи или чрез истории от реалния свят, Вие ще бъдете напътствани от Вашето(ите) лично(ни) възприятие(тия) и преживяване(ния). Бъдете готови да промените Вашата(ите) перспектива(и) и да се доверите на подхода, избран от онези в мрежа та на Каритас, които се срещат с бедните хора всеки ден и на тези, които изучават феномена на бедността. Ние вярваме, че всеки отделен човек е син или дъщеря на Бога чрез Христос, нашия Спасител.

В Европа, Каритас желае да допринесе за един нов поглед към бедността. Бедността е повече от липса на благосъстояние. Тя засяга тялото, душата и живота на човека. Тя засяга обществото, където той или тя живее. Като общество от човешки същества не можем да си позволим да загубим дори един от нас. Ние трябва

да променим нечестните условия от миналото, да избегнем новите неправди в настоящето и бъдещите поколения. Това ние наричаме отговорност. Този принцип на отговорността предава смисъл и значение на нашите действия и начин на поведение извън най-непосредствения и материален ефект. Ние и нашите приятели, гражданите, сме директно и индиректно засегнати от тези действия и начини на поведение.

Въпреки всичко има решения и те са в нашите ръце. Промени са възможни. Каритас е свидетел на промени у хора, които живеят в бедност и въпреки това успяват да се справят с живота и съдбата си. Посредством своята работа с бедни хора и чрез застъпническите си усилия пред властите, Каритас се бори за устойчиви условия на живот за всички, като предлага конкретни действия. Житейските отговорности могат да променят нашия живот, както и живота в "Града", тук "Градът" означава организираната общност, в която живеем и която междувременно става все по-глобална и зависима от други общности. Ние вярваме, че сме взаимосвързани чрез Светия Дух и затова живеем в общ съюз от човешки същества извън всякакви граници.

Каритас, като благотворителна организация на Католическата църква, не прави разлика между хората, за които се грижи и с които работи. Спечелването на някой за вярата е против нейната същност и мисия (cf *Deus Caritas Est*, 31, с). Работата с бедни и болни хора поставя Каритас в центъра на социалната борба между социалното изключване и социалната интеграция. Интеграцията е много повече от ключова концепция на Европейския съюз, който обещаващо поставя борбата срещу бедността сред своите приоритети и след 2010 г обявена за Европейската година за борба с бедността.

Интеграцията е задължение, директно свързано с правата на човека. Интеграцията може да се разглежда като друг начин за изграждане на общност. Това означава, че процесът на активно интегриране не може да бъде едностранна задача, възложена на тези, които не притежават ресурси, или на тези, които предоставят ресурсите. Това е задача на цялата общност или "Града", въпреки че някой дори може да възрази, че най-способните ще имат най-големи отговорности в този динамичен и взаимен процес. Предоставянето на възможността другите да развият пълния си потенциал в живота спомага за пълноценното и цялостно развитие на всички хора (Paul VI, *Populorum Progressio*, 14; Benedict XVI, *Caritas in Veritate*, 11). Предоставянето на възможности на бедните в края на краищата означава също и предоставяне на възможности на цялата общност и на "Града".

Признаването на бедните като пълноправни граждани, които допринасят за изграждането на "Града" по същия начин, както всички тези, които се смятат за самоиздържащи се или независими хора означава да се признае, че ние всички се нуждаем един от друг. Научният подход, избран в този документ, води до същия извод. Социологически погледнато ние не сме абстрактни единици. Ние сме част от общество и градим бъдещето на това общество с нашите действия и пропуски, с нашето поведение и мълчание. Взаимната зависимост или солидарност не трябва да се пренебрегва от тези, които се чувстват сигурни или извън каквато и да е опасност. Това не само може бързо да се промени, но преди всичко то е и фундаментална антропологична грешка.

Признателността се дава и приема. Само тези, които са готови да приемат признателността могат по-късно да я споделят. Тя е извор, в който сме родени, за да допринасяме постоянно към него. Признателността означава благодарност. Каритас е място за благодарност. Много хора в нужда изразяват своята благодарност към тези, които могат да помогнат – било като професионалисти или доброволци. Тази благодарност отразява истинското предизвикателство на "оформяне на сърцето" (*Deus Caritas Est*, 31, а). Никой не е начало на извора на признателност и благодарност. Всичко започва с "Deus caritas est", както нашият Папа Бенедикт XVI обобщава. Бог е изворът и краят на всички човешки същества, и на всички наши начинания.

Лично благодаря и на тези, които усилено работиха за създаването на този концептуален документ за бедността: Patrizia Cappelletti, Hubert Cornudet, Seán Healy, Carlo Knöpfel, Sebastian Mora, Adriana Opromolla, Paolo Pezzana, Miriam Pikaar, Robert Urbé, Gabriela Sonnleitner и Simone Villiger, както и на хората, стоящи зад мъдростта и практическите примери, науката и размислите на тези страници, на тези, които споделиха своя живот и опит, и по-специално в емпиричната част. Нека работа им бъде призната в нашата Каритас мрежа и извън нея като опит да се постави нова основа за начина, по който гледаме на бедността.

Този концептуален документ е първият от серия специфични документи, които ще засегнат отделни теми и ще съдържат обезпокояващи факти от широкообхватната област на бедността. Заедно, тези документи се стремят да изградят една "библиотека" с ресурси за социалните работници, политиците, лицата, отговорни за вземането на решения и изследователите. Всеки документ е разработен от група експерти и е одобрен от Комисията за социална политика на Каритас Европа. Благодаря на всички, които помагала в екипите, на Комисията и на Генералния секретариат в Брюксел за този резултат, който получи ценна подкрепа от Европейската комисия по линия на нейната програма PROGRESS.

Нека 2010 да е годината на подновения ангажимент за борба с бедността в Европа и по света. Нека "нулева бедност" стане задача на целия "Град"!

Erny Gillen
Президент на Каритас Европа

Съдържание

■	ПРЕДГОВОР	3
■	1. КАК ВЪЗНИКВА БЕДНОСТТА	7
	1.1. Моделът.....	7
	1.1.1. Оформяне на модела	7
	1.1.2. Рискове на бедността и пазар на труда.....	8
	1.1.3. Рискове на бедността и семейството	9
	1.1.4. Рискове на бедността и социалната държава.....	10
	1.2. Трансформация на обществото и нови рискове на бедността.....	11
	1.2.0. Промени в обществото.....	11
	1.2.1. Икономическа трансформация и нови рискове на бедността.....	11
	1.2.2. Социална трансформация и нови рискове на бедността.....	12
	1.2.3. Демографска трансформация и нови рискове на бедността.....	13
	1.3. Рисковете на бедността ще останат и ще възникнат и нови такива	14
■	2. КАКВО Е БЕДНОСТ?	15
	2.1. Многоизмерност на бедността.....	15
	2.2. Многомерно взаимодействие	19
■	3. КОГА СЕ ПОЯВЯВА БЕДНОСТТА?	21
	3.1. Модел на жизнения цикъл	21
	3.2. Политики за бедността и модел на жизнения цикъл.....	22
■	4. ЗАКЛЮЧЕНИЯ	24
■	РЕЗЮМЕ	26

1. Как възниква бедността

1.1. Модел

1.1.1. Оформяне на модела

Бедността е скандал. Всяко човешко същество има право на достатъчно средства за приличен живот, особено за храна, облекло, дом, здравеопазване, почивка и съответните социални услуги. Затова, при заболяване, нетрудоспособност, старост, безработица, овдовяване и каквото и да е друго лишение, всеки човек има право на грижи. Международно признатото право на социална сигурност е основното право, което гарантира човешко достойнство за всички хора, когато те са ограничени в техните възможности да реализират правата си.

Каритас използва модел, който позволява анализ на системата на социално благосъстояние в националните общества. Дефинирането на бедността като липса на благосъстояние, поставя акцента върху разглеждането на социалното благосъстояние като част от благополучието на всички граждани на дадена държава. В този смисъл благополучието на човек означава повече от социална сигурност и социална защита, и нещо повече от социалното благосъстояние. Социалните осигуровки според доходите и социалните плащания - според нуждите - покриват аспектите на благополучието, но то се създава също и от интегрирането на пазара на труда, семейството и други общности, както и от личния капацитет да се ползват социалната сигурност и социалната защита. Той също включва всички нематериални аспекти на живота.

Ако бедността е липса на благополучие, а социалното благосъстояние отразява **структурните условия** за развитие на личното и социалното благосъстояние, бедността е също и липса на социално благосъстояние. Този, който не може да намери работа или да печели достатъчно с труда си, този, който няма да намери подкрепа от семейството или от други първични мрежи и този, който не получи необходимата помощ от държавата или други социални организации, ще трябва да живее в бедност.

Социалният прогрес на една държава може да бъде измерен по броя хора, които са принудени да

живеят в бедност, които могат да се измъкнат от това несигурно положение и да подобрят благосъстоянието си с течение на времето. Когато броят на хората, принудени да живеят в бедност, се увеличи, това неминуемо ще доведе до увеличаване на социалната неадекватност и социалното напрежение. Нивото на общото благосъстояние спада и страната е заплашена от обществена деградация. Рискът от социално насилие, криминални престъпления и неправилно управление е висок, което води до ограничаване на демокрацията и човешките права.

Структурните условия за развитие на личното и общественото благосъстояние включват:

- Възможност за всички хора да могат да управляват всекидневния живот – техния и на техните семейства. Това включва разноски за храна, жилище, здравеопазване, мобилност и участие в обществения живот.
- Възможност за всички хора да се защитят от социални рискове като безработица, заболяване, злополука или нетрудоспособност.
- Възможност за всички хора да гарантират условията си на живот в случай на пенсиониране чрез пенсионно осигуряване (социална пенсия) и/или лични спестявания за годините на старост.

Три основни източника оформят тези условия: i) платена продуктивна заетост на пазара на труда; ii) солидарност в семейството и първичните мрежи и iii) подкрепата, предоставена от социалната държава. Хората нямат друг избор, освен да живеят в бедност, ако не могат да се издържат от работата си, за да гарантират съществуването си и това на роднините си; ако семейната подкрепа не е гарантирана и ако социалната държава предоставя недостатъчна помощ. Така че конкретната ситуация на благосъстоянието на човек се дефинира винаги от взаимодействието между тези три източника: пазара на труда, семейството и социалната държава.

Фигура 1 :

Модел на социалното благосъстояние

Фигура 1 отразява модела на социалното благосъстояние. Тя помага за поставянето на три въпроса :

- Какво е социално благосъстояние ?
- За кого се отнася социалното благосъстояние ?
- Какво въздействие има социалната трансформация върху социалното благосъстояние ?

1.1.2. Рискове на бедността и пазар на труда

Трудът е източник на благосъстояние, защото позволява реализирането на много други права. Той позволява лична и семейна издръжка, и тъй като е свободно избран или приеман, представлява и средство за признание и отговорно участие в обществото. Още повече че пазарът на труда е един от трите стълба на социалното благосъстояние, тъй като това е мястото, където може да се генерира приход, за да се подпомогне съществуването и финансирането на желаните стандарти на живот. Тези приходи се различават в зависимост от професионалните квалификации, секторите, регионите, пола, възрастта и националната принадлежност. Но пазарът на труда води със себе си и редица рискове от бедност, особено безработицата. Който не си намери работа като млад, който загуби своята работа или напусне пазара на труда без защита е изложен на голяма опасност да обеднее. Не всички хора в трудоспособна възраст имат еднакви шансове да си намерят работа. Проблем е както липсата на платена работа, така и липсата на квалифицирана работна ръка, в момента необходима на пазара на труда.

Международната харта за човешките права дава право на всички работници на справедливи, прилични, безопасни и здравословни условия на труд, включително справедливо заплащане, достатъчно за приличен стандарт на живот за тях и техните семейства. Въпреки това реалността показва, че само наличието на работа не е достатъчно, за да се избегне бедността. Когато надниците са по-ниски; когато атипичните условия на труд са широко разпространени; когато трудовото законодателство и наредбите за безопасност на труда са малко развити или малко спазвани, хората остават бедни, въпреки че са на работа. Ето защо, в много страни, държавата определя минимална заплата. Това, обаче, често не е достатъчно, за да се гарантира екзистенциален минимум дори за един човек.

Специално внимание трябва да се отдели на работата в сивия сектор на пазара на труда. В някои страни този сегмент на пазара на труда е единствената възможност за редица хора да имат какъвто и да е приход въобще. В много случаи, обаче, тази екстремна форма на неофициална заетост въпреки всичко е недостатъчна за тях, за да избягат от бедността, нито ги защитава от социални рискове, както и не предоставя пенсия за годините на старост.

Когато местоработата не е близо до работниците, те отиват при нея. Трудовата миграция е израз на търсенето на много хора на препитание, за да избягат от бедността или просто за да подобрят личните или семейните условия на живот.

Международната миграция засяга пазара на труда по специфичен начин: страната-източник често губи ключови работници, докато в страната-приемник се наблюдава общественофактен натрупване. Мигрантите често имат слаб правен статус и са принудени да приемат нископлатена работа, защото техните трудови квалификации са или недостатъчни или непризнати. По този начин те рискуват да загубят много от знанията си, докато в същото време феноменът "изтичане на мозъци" има негативни последици за икономиката. Това е причината поради която миграцията води до допълнителен риск от бедност на пазара на труда. Въпреки това средствата, които мигриралата популация изпраща въщи, помагат да се намали бедността в страните-източници на макро равнище.

Специално трябва да се спомене социалното партньорство, което отразява събирателното измерение на правото на труд и което играе важна роля на пазара на труда. В редица държави, където работниците са добре организирани, техните представители успяват при договарянето на споразумения с работодателите, което води до нарастване на заплатите, повече отпуски, по-добра защита на трудовите права и сигурност на работното място. Днес, обаче, това е възможно само ако тези споразумения съвпадат с конкурентните нужди на компаниите на глобализираните пазари. Там, където степента на организираност в синдикати е слаба или където работническите организации са отхвърлени заради тяхната предишна история, работниците (много често жени) не могат да избягат от създадените лоши трудови условия.

Ситуацията на пазара на труда може да доведе хората до бедност. И семействата, и социалната държава са подложени на напрежение в този случай. Солидарността в семейството и първичните мрежи не винаги могат да поемат тази бедност, свързана с пазара на труда.

1.1.3. Рискове на бедността и семейство

Семейството, като най-малка част на обществото за един човек е мястото, където възможностите се поддържат и където са положени основите на благосъстоянието. Семейството има право да получи подходящата социална, правна и икономическа защита от обществото и държавата.

В този смисъл семейството е друг фундаментален стълб на социалното благоденствие, започвайки от възможността да задоволи материалните нужди на своите членове, както и да се справи с техните трудности.

В частност, в едно семейство повече от едно лице може да получава приходи и въпреки това семейството да получава допълнителни финансови ресурси, като детски добавки, които да допринесат за осигуряване на издръжката. В много държави обеднените семейства могат да оцелеят и да избегнат глад само благодарение на това, което успяват да развият сами, като например, добиването на храна от тяхно малко парче земя.

Въпреки това семействата все повече се изправят пред определени рискове от бедност. Приходът на домакинство може да остане под прага на бедността, ако приходите от трудовия пазар са ниски и броят на неработещите членове на семейството е висок. Степента, до която двамата родители могат да получат доходна заетост, също зависи от това дали е нужна грижа за деца и ако да - колко голяма е тя. Често други членове на семейството се ангажират с тази задача или децата са оставени да се грижат сами за себе си. Социалната система може да подпомогне заетостта на представителите и на двата пола, като предостави подходящи услуги за гледане на деца в помощ на семейството.

Не всички форми на семейство са обект на едни и същи рискове от обедняване. Самотните родители и семействата с повече от две деца често са силно засегнати от бедността. Това се дължи не само на ниските доходи, но и на недостатъчни материални облекчения за семейните разходи. Това са причините, поради които в днешно време децата често са изложени на риск от бедност и именно бедността при децата е проблем на много европейски държави.

Сплотеността в семейството може да доведе до благосъстояние, обикновено през три поколения. Често и материалната, и нематериална подкрепа се поема от различни членове на семейството. Един изключително важен израз на тази семейна солидарност са паричните средства, които мигрантите изпращат на семействата си. В семействата, в които тази форма на солидарност липсва, децата, бабата и дядото най-често страдат от бедност.

Ситуацията в домакинствата може да доведе хората, особено децата и младите, до бедност. Увеличената трудова заетост и социалните плащания не винаги създават път за бягство от бедността. Следователно, потенциала на семейството в социален аспект трябва да се има предвид, когато говорим за социална система и качество на общуването.

1.1.4. Рискове на бедността и държавната социална система

Благосъстоянието, от културна и социална гледна точка, е добре вкоренено в политическа среда, където справедливостта, безпристрастността и солидарността са приети като основа на човешкото съжителство. Държавната социална система се грижи или трябва да се грижи за изграждане на здрава социална инфраструктура, в която да са включени тези основни принципи. В този смисъл социалната система е третият важен източник на благосъстояние. Всъщност главната политическа отговорност на всяка обществена институция е непрекъснатото подобряване на това благосъстояние.

Социалната система може да е организирана по различен начин в зависимост от съществуващите различни култури, конституционните права и нивата на добрите обноси и социалния капитал. Що се отнася до облагите, тя гарантира сигурност срещу социални рискове, като, например, безработица, злополуки, заболяване и нетрудоспособност, и осигурява пенсиите. Тя също така е и последната социална защитна мрежа преди потапянето в материална бедност. Финансира се от данъчни постъпления и/или удържки от възнаграждения и заплати.

В някои държави социалното застрахователно обезпечение, изплащано срещу загуба на доход, е недостатъчно за нормално съществуване. Освен това

социалните рискове, като например, безработица, злополука, заболяване и достигане на пенсионна възраст директно ще доведат до бедност. Дори при изплащане на социални помощи, сумите често са толкова малки, че едва стигат за задоволяване на минималните потребности.

Тази комплексна структура и баланс могат да означават, че съдбата на хората, що се отнася до бедността, зависи от това къде той или тя живее. Някои не могат да натрупат благосъстояние, живеейки в условия на риск от бедност. В този смисъл защитата срещу бедност и срещу риска от бедност е специфична задача на държавната социална система. Социалната система трябва да защитава хората, които не могат да осигурят съществуването си от приходите си или фамилната солидарност. Често социалните системи не гарантират тази защита, а въвеждат нов модел, при който се смесват санкции и стимули в програми за насърчаване на заетостта. Тук някои говорят за "активна" социална система.

Накратко, много социални системи играят роля на донор на пазара на труда и/или семейството. Това, обаче не е достатъчно, защото в много случаи собствените средства и семейната подкрепа са абсолютно недостатъчни за излизане от състояние на бедност.

1.2. Трансформация на обществото и нови рискове на бедността

1.2.0. Промени в обществото

Обществата са в процес на постоянна трансформация, която води до промяна на нивата на социално благополучие в различните държави. Има хора, които са победители в този процес на обществена промяна; те преживяват възходяща социална мобилност и постигат отлично социално благополучие. Има и други хора, които са сред губещите от този процес на трансформация; техните лични ситуации са несигурни и те се изправят пред новите социални рискове. Разликата между победителите и губещите от процеса на днешната социална трансформация е растежът.

Що се отнася до бедността и социалната изолация, три главни аспекта на социалната трансформация са от изключително значение: икономическата, социалната и демографската трансформация.

1.2.1. Икономическа трансформация и нови рискове на бедността

Икономиката не следва единствено цикличния ход на подем и рецесия, но също така е и обект на продължителна структурна трансформация. Тази структурна промяна се задвижва от две сили: процесът на глобализация и технологичното развитие, които оказват влияние и върху макроикономиката, и върху ежедневието на обикновените хора.

Икономическата и политическата глобализация свързват здравонационалните икономики посредством търговията, директните инвестиции и паричните преводи, и изпращат глобалното разделение на труда в най-отдалечените точки на света. Икономическата независимост придоби огромни размери. Това доказа и световната икономическа финансова криза, разразила се през пролетта на 2008 г.

Благодарение на новите технически възможности в областта на комуникациите, компаниите днес по-малко зависят от местоположението си в традиционния смисъл. Те инвестират там, където местните условия ще им донесат предимства. Това дълго време беше случаят в национален контекст, а днес е от изключително значение в глобален аспект.

Икономическата политика се видоизменя в местната политика. Освен това, тъй като никое местоположение не може да е еднакво атрактивно за всички бизнес дейности, трябва да се вземат стратегически решения; за кои промишлени отрасли, компании и бизнеси съответното местоположение може да е особено атрактивно и за кои по-малко? Местната политика намира своето отражение в нормативната база, в качеството и заплащането на работната ръка, в политиките в областта на образованието и изследователската дейност, и в много други аспекти.

Тук можем да добавим и така наречения технически прогрес. Той може да се види не само в новите продукти и услуги, а в голяма степен и в новите процедури и процеси. Днес автоматизацията и използването на автоматизирани системи се среща не само в развитите икономики.

Промените, причинени от глобализацията и технологичното развитие оказват влияние върху пазара на труда, семействата и системата за социално подпомагане. Много национални пазари на труда се промениха и се интегрираха в глобалния пазар на труда. Работниците откриват, че вече са част от световната конкуренция за намиране на работа. Натискът върху заплатите и работните условия се увеличава. Тук се говори за "гъвкавост": трябва да се подготвят гъвкави работни сили, които да приемат непостоянните доходи, постоянната промяна на местоположението на работното място, ненормираното работно време и постоянните обучения и курсове. Този стрес има своите последици. Увеличава се броят на хората, които не могат повече да издържат на това напрежение. Разходите за националните икономики за това развитие са огромни. Някои държави опитаха да неутрализират тази тенденция, приемайки стратегии, които комбинират гъвкавост и сигурност (т.е. подходът "гъвкавост, почиваща върху устоите на сигурността" се прилага и от Европейския съюз).

Ниско квалифицираните служители, възрастните работници и хората със здравословни проблеми (включително разклатено психическо здраве) трудно изкарват минималната работна заплата. В повечето европейски държави се увеличава броят на работещите хора, които живеят в бедност.

Икономическата структурна трансформация също така води до секторни промени: броят на заетите в селскостопанския сектор намалява. В промишления сектор се наблюдават различни тенденции. Там, където местоположението привлича промишленото производство, броят на работните места нараства; там, където тези производства се закриват, работните места се губят. Броят на заетите в сферата на услугите, обаче, расте навсякъде. Това развитие е съпътствано от нарастващото предлагане на почасова работа. Почасово работят предимно жените. Съответно нараства и броят на жените като дял от общия брой на трудоспособното население.

Семейният живот също се променя. Необходимата гъвкавост и нарастващото участие на представителите на нежния пол на пазара на труда карат семействата да организират ежедневието си по съвсем нов начин. Това води до увеличаване на стреса в семейството и може да създаде допълнително напрежение, което в най-лошия случай може да деградира. Освен другите заплахи, може да нарасне, например, и домашното насилие. Това води до увеличаване на разходите от материална и психологична гледна точка. За много хора похарчените парични средства спадат до прага на бедността.

От другата страна на веригата на доходите са мениджърите, които сменят предприемачите на върха на бизнеса и печелят хиляди пъти повече от техните подчинени, като се има пред вид, че в миналото съотношението е било едно към десет. Тези мениджъри нямат същата степен на взаимоотношение с бизнеса и подчинените си, като предишните предприемачи. Това извежда на преден план корпоративната обществена отговорност.

Що се отнася до избора на местоживееене, социалната система се превръща в един от решаващите фактори. От една страна тя има негативен ефект върху международната конкурентоспособност на фирмите. От друга страна добре функциониращата социална система е гарант за социална и политическа стабилност, което е важен аспект при избора на местоположение за развиване на дейност от страна на фирмите. Освен това социалните услуги, предлагани на работниците (или тяхната липса) може да представляват интерес и за работодателите.

В рамките на този динамичен процес на конкуренция между различните местонахождения, социалната система има голяма политическа роля. Някои държави започнаха да преструктурират социалната си система. Вместо да запазят високите помощи, които се формират като се лишават хора от възможността да започнат работа, се въвеждат така наречените активизиращи политики. Те се състоят в намаляване на помощите до един стриктен минимум (и дори повече), като в същото време хората се насърчават да приемат всяка работа за да "накарат труда да носи приход". Тъй като тези политики често са съпроводени със санкции, както и ограничения в периода на плащане на помощи, те могат да доведат до разширяване на бедността, вместо да се борят с нея. Инвестирането във възможностите на хората от една страна, докато се осигурява ежедневието им от друга страна чрез един приличен доход може да бъде една алтернативна политика.

1.2.2. Социална трансформация и нови рискове на бедността

Социалната трансформация има множество аспекти и представлява специфичен риск от бедност.

Неспазването и разпадането на обществените правила и системи заедно с други структурни фактори често водят до вътрешен миграционен поток от селскостопанските райони към градовете, където хората са обгърнати от анонимност. Те търсят нови възможности за професионално развитие, но въпреки всичките им усилия, често отново изпадат в несигурно положение. Превръщат се в евтина и много често нискоквалифицирана работна ръка, която се опитва да сложи край на това да отговоря на атипичните работни условия. Дори тези семейни задължения, които някога са им помагали да преживеят най-лошите периоди, сега често липсват.

Специален аспект на социалната трансформация в много държави е новата роля на жените от средната класа. Днес жените са по-високо образовани от майките си, по-голяма е вероятността да получат по-квалифицирана работа и дори през периода на създаване на семейство те остават на пазара на труда. Това женско разбиране за ролята на представителите на нежния пол не отговаря на приетия модел на

поведение сред мъжете. Това може да доведе до обтягане на отношенията и между другото до значително увеличаване на броя на разводите. Самотните родители са най-застрашени от обедняване в сравнение с всички семейни форми. В много от тези случаи помощта от системата за социално подпомагане е недостатъчна. Често тя все още се базира на модела, че мъжът храни семейството. В резултат на това някои жени решават изобщо да нямат деца или да родят по-малко от предварително желания брой деца, тъй като не могат да съчетаят работата, кариерата и семейството и поради обстоятелството че не могат да намерят достатъчна подкрепа за желанието от тях стандарт.

Процесът на социална трансформация е на различни етапи от развитието си в отделните европейски държави. Това води до специфични трудности във връзка с интеграцията на имигрантите, които са принудени да търсят път между много различни системи на ценности и поведение. Принудени са да живеят живот и да се преоткриват в общество, което не ги подпомага особено.

1.2.3. Демографска трансформация и нови рискове на бедността

Настъпващите демографски промени в почти всяка европейска държава са с изключително сходен модел. Балансът между поколенията се променя: увеличават се броя на лицата в зряла и напреднала възраст, докато броят на възрастните, както и този на пълнолетните, децата и младите хора намалява.

Освен това, процентът на раждаемостта варира в значителна степен; а това, както изглежда, има връзка с това как в съответните държави мъжете и жените съчетават работата и семейния живот.

Демографското развитие също оказва влияние върху пазара на труда, семейството и системата за социално подпомагане. Намалява рискът и от загубване на работата, тъй като през следващите две до три десетилетия се очаква трудоспособното население в много страни да намалее. Следователно пред младите хора се отварят нови перспективи. Преди всичко ще се запази тенденцията на трудова миграция към Западна Европа.

Изискванията за детските грижи (виж 1.1.3) и тези за възрастни хора трябва също да се спазват. Често системите на здравеопазването не могат адекватно да отговорят на тези промени и оставят тези грижи на семействата. Това ще доведе до нови рискове от обедняване, тъй като семейството не може да поеме бремето за обгрижване поради намаленият му брой или когато жените са принудени да се откажат напълно или частично от доходоносната си работа.

Друг много важен въпрос в контекста на демографското развитие е този за пенсиите за осигурителен стаж и възраст. Тъй като главно в централните и източни европейски държави тези пенсии често не могат да гарантират достоен живот, трябва ли западните европейски държави да започнат да вземат предвид и риска от нова бедност, свързана със "старостта"? Съотношението между хората в трудоспособна възраст и пенсионерите значително се променя. Следователно на дневен ред е нуждата от увеличаване на действителната пенсионна възраст.

1.3. Рисковете на бедността ще останат и ще възникнат и нови такива

Това кратко и общо описание на динамичното социално развитие в Европа, подпомогнато от модела, обрисоващ системата за социално подпомагане, е достатъчно да покаже, че перспективите за гарантиране на подходящи условия за всички европейски граждани за спечелване на благосъстояние не са обещаващи (условията са твърде различни в различните държави, а дори и в отделните региони на дадена държава). Или изкореняването на бедността в Европа вече не е цел на европейските правителства.

Икономическата и социална трансформация не изкорени старите рискове от бедност; в действителност на преден план излязоха нови рискове. Особено във времената на кризи тези отражения се изострят. Ето защо главният въпрос е как тези три източника на обществено благоденствие – работата, семейството и социалната държава – могат отново да станат балансори и да започнат да изпълняват ролята си. Другият въпрос е как системата за социално подпомагане може да отговори на това развитие; дали, и тук глобализацията не може да се посочи като изключение, тя може още веднъж да отложи задълженията си, що се отнася до общественото благо. Забавянето на хода е различно в отделните държави. Това, следователно означава, че са необходими съвместни усилия в рамките на Европейския съюз и извън територията му.

2. Какво е бедност ?

2.1. Многоизмерност на бедността

Каритас знае, че бедните хора не са просто жертви, а актьори. Каритас вярва в достойнството на всеки човек. Ние можем да опишем реалността гледайки на света през очите на бедните и имайки предвид *предпочитанията от тях избор* и това ще доведе от решителното отричане на тази реалност.

Каритас разглежда бедността като липса на благосъстояние, включително и множество от несигурни условия, типично характеризирани с постоянна липса на финансови ресурси. В допълнение, бедността носи допълнителни тежки ограничения: обеднелите хора често страдат от лошо здраве; по-често и за по-дълго време са обект на безработица; живеят предимно в лоши условия; те често се отъждествяват с лошо образование и малък трудов опит; често работят несигурна работа; и не рядко имат слабо развита социална мрежа, прекъснати семейни връзки и несигурен жилищен статус.

Всеки, който наистина желае да разкрие пълната трагедия на бедността и социалната изолация, трябва да търси описание на тези несигурни условия във всички техни измерения.

Ето защо взимаме под внимание осем измерения. В допълнение към финансовите ресурси, те са: здраве; жилищни условия; ниво на образованието; професионална интеграция; социална интеграция; статут на пребиваване; семеен произход. Ясна представа за тези осем измерения можем да добием от Фигура 2. Съществуват и допълнителни измерения, включително психологически, културни, култови, етични и духовни; те не са анализирани в същата рамка или модел. Тези измерения, обаче, имат не по-малко влияние (а понякога са и най-значими) върху ситуацията, което не е само резултат от материалните измерения в детерминистичния подход¹⁾.

Фигура 2 : Размерите на бедността

1) Caritas Switzerland създаде онлайн инструмент (на разположение само на немски език, <http://www.caritas-zuerich.ch/f53000342.html>): лицето отговаря на около 40 въпроса онлайн и се използва силно разклонен модел тип "паяжина" (с осемте измерения на бедността като ос), за да се покаже колко добре лицето или домакинството, към което принадлежи е социално интегрирано.

Колкото по-бедно е дадено лице в едно от тези осем измерения и в колкото повече измерения среща трудности, толкова по-несигурни са неговите условия. Засилването на несигурността е "движение към маргинализация", а бедността е състояние на живот в периферията на обществото. Бедността води до изолация от обществото, а изолацията от обществото - до бедност, но те не са едно и също нещо. В дадено общество може да съществуват бедни хора, но да са добре интегрирани в обществото. По подобен начин някой може лесно да си представи богати хора, които са изолирани от обществото.

Кои събития могат да предизвикат такова движение към маргинализация и по този начин към социална изолация? Още повече, кои фактори спомагат за издигане, т.е. движение обратно към центъра на обществото? За всяко от осемте измерения, примери за случаи на пропадане и издигане могат да бъдат посочени, но реалните житейски ситуации на лицата и семействата са различни и индивидуални. Когато се анализират тези ситуации, самите професионалисти влизат в контакт с бедните и това е част от процеса на грижа за тези, които са в нужда. Бедността и изключването не са само липсата на материални стоки и социално благополучие. Тук можем да добавим и факторът самота или колко поддържаща е мрежата, към която лицето принадлежи.

1. Финансови ресурси:

Факторите на финансов риск, които често водят до бедност са продължителна безработица, ниски заплати, нисък семеен доход, високи семейни разходи и съкрушителното бреме на дълговете. Освен това, специфични събития в живота на човека или семейството водят със себе си опасността от изпадане в материална бедност. В повечето държави раждането на дете може да изцеди твърде много бюджета на родителите. Разводът води до бедност, ако общия приход едва е стигал дори преди раздялата. Смъртта на родител също може финансово да дестабилизира семейството.

В противовес, една нова работа, промяна във функцията, увеличение на работната норма или нови задачи могат да доведат до нарастване на приходите на домакинството и по този начин да настъпи подобрене в измерението на финансовите ресурси. В допълнение, изчистването на дълговете или намаляването на постоянните разходи посредством намаляване на данъците или по-ниски наеми, може да спомогне за подобряване финансовото състояние на домакинството. Да не забравяме, че след като са придобити знания как по-добре да управляваме финансовите ресурси, това може също да подобри финансовата ситуация.

2. Здраве:

Въпреки че всяко човешко същество има правото на най-високия възможен стандарт на физическо и психическо здраве, воденето на достоен живот на практика, от гледна точка на благосъстоянието свързано със здравето, зависи значително от нейния или неговия социално-икономически статус, т.е., от нейните/неговите образователни достижения, професионален статус и доход: тези с нисък социално-икономически статус водят по-нездравословен начин на живот, по-често боледуват или са с увреждания, и умират по-млади. Обаче, не само бедността разболява хората, но болест или злополука също могат да доведат до бедност. Също така и пристрастяването може да ограничи възможностите на човек и да доведе до една несигурна ситуация.

И обратно, човек, който превъзмогне своята пристрастеност или се възстанови от заболяване или злополука, изпитва подобрене в здравето и благосъстоянието. По-важното е, че икономическото подобрене също допринася за подобряване на здравето.

3. Жилищни условия:

Без да се разглежда в тесния смисъл, правото на жилище (в смисъл на *адекватно* жилище) трябва да се разбира като правото да живееш някъде сигурно, мир и с достойнство. Това означава адекватно уединение, пространство, сигурност, отопление, осветление и вентилация, инфраструктура и местоположение спрямо местоработата и основните учреждения, като това да е предоставено на приемлива цена. Индикатори на несигурните условия по отношение на жилището следователно са: липса на дом, размер на жилището, качество на санитарните инсталации и района около жилището. Домакинствата с нисък доход често живеят в занемарени жилища с лоши условия и твърде малка жилищна площ. Тези апартаменти са също така често в квартали, които се характеризират не само с високо ниво на замърсяване с газове и шум от трафика, но също и с липсата на спортни площадки, голяма несигурност и слабо организирани обществени услуги, като, например, транспорт.

Ако, от друга страна, едно бездомно лице намери убежище или ако семейство, засегнато от бедността, може да се премести в по-голям и по-добре оборудван апартамент, който е на по-добро място, жилищното състояние се подобрява.

4. Образователен статус:

Образованието се описва в Международното споразумение за икономически, социални и културни права като "насочено към пълното развитие на човешката личност и неговото достойнство". Недостатъчното образование води след себе си тежки материални последствия. Хората с ниско ниво на образованието и слаби професионални квалификации са изправени пред висок риск от обедняване. Това е така, защото те са по-често и по-продължително обект на безработица, или защото те са сред работещите бедни. Те също по-трудно се справят с критичните ситуации в живота, отколкото по-добре образованите хора.

Подобрене в измерението за образованието може да се получи чрез допълнително обучение или курсове, признаване на образователните дипломи и сертификати за завършени курсове на имигрантите, участието в непрекъснато обучение, както и в много случаи: подобряване на образованието чрез учене "в процеса на работа".

5. Професионална интеграция:

Постоянната безработица води до висок риск от обедняване, но както вече сме виждали, дори трудово ангажираните лица не винаги могат да избегнат риска от обедняване. Това може да е случаят, когато те трябва да работят в несигурни, нетипични работни условия. Например краткосрочна работа, работа на повикване, липса на правова защита или нередовен и несигурен приход.

И обратно, за някой, който си намери работа или се прехвърли към нормални трудови взаимоотношения, се получава повишение на измерението за професионална интеграция.

6. Социална интеграция:

Пълното развитие на всеки човек се постига чрез живот в обществото, който на свой ред се базира на човешкото достойнство и човешките права. Социалната интеграция по този начин описва колко добре човек е интегриран в мрежата. Прави се разлика между първична, т. е. семейната и вторична мрежа. Последната включва кръга от приятели и познати, както и участието във волнонаемни дейности. Индикатори за несигурна ситуация по отношение на измерението на социалната интеграция могат да бъдат прекъснатите семейни връзки, малкото социални контакти и отдръпването от социалните дейности. Хората в несигурна ситуация често нямат никого в семейството си или сред приятелите и познатите, с когото да споделят. Те са много уязвими да загубят контрол при поява на критична ситуация в техния живот, което ги заплашва да ги извади от релси.

Обаче, ако човек намери начин да излезе от своята социална изолация и започне да поддържа контакти със семейството и съседите си, започне да се ангажира с клубна дейност или доброволен труд за някоя организация, това води до подобрене в измерението за социална интеграция.

7. Статут на пребиваване:

Емигрантите с временен или без статут на пребиваване, както и хората без документи са най-често в несигурна правна ситуация, която влияе негативно на техните шансове на пазара на труда, както и за получаване на право на социално осигуряване. Също така и неизясненият статут на пребиваване представлява психологически товар.

Ако статусът на пребиваване се уреди позитивно, нивото на интеграцията спрямо законите на мястото на пребиваване се увеличава и съответният човек може да започне наново дългосрочното планиране на своя живот.

8. Семейен произход:

Измерението "семеен произход" се отнася до дома на родителите на лицето. Това измерение обобщава това, което човек е взел със себе си от родния дом под формата на "социално наследство", когато той или тя са се преместили заедно със седемте гореспоменати измерения на интеграцията. Примери за това са дали самите родители са добре образовани, дали те са социално и професионално интегрирани и дали са в добро здравословно състояние. Колкото по-малко е икономическото, социалното и културното наследство на родителите, толкова по-висок е рискът за децата от обедняване, но разбира се личното желание на децата да се представят с един добър психологически профил (културен, култов, етичен, духовен), може да помогне да се избегне този риск.

И обратно - колкото е по-добра началната позиция от гледна точка на семейния произход, толкова по-големи са шансовете за пълноценно изживяване на живота.

2.2. Взаимодействие между многото измерения

Отделните измерения на бедността не са независими, а са взаимосвързани и взаимозависими. По този начин условията на труд могат да повлияят на здравния статус, оскъдните финансови ресурси могат да ограничат избора за настаняване, както и ниското ниво на образование може да увеличи риска от безработица. Често критично събитие в живота на някой предизвиква движение към периферията на обществото. Това събитие обикновено има негативен ефект към някои от другите измерения, така че в крайна сметка често съществува проявление на множество лишения. Например, загубата на работа води до загуба на идентичност, а пострадалия(ата) се опитва да го преодолее с прекомерна употреба на алкохол. Това на свой ред води до напрежение в отношенията с партньора, който иска развод и лицето се отдръпва от обществените дейности. И обратно - позитивното развитие в едно измерение може да доведе също до подобрене на ситуацията с друго измерение. Това може да се случи, например, когато бъде преодоляно психическо разстройство, така че човек може да се труди отново и може да създаде ново семейство; или когато допълнителното обучение води до увеличение на заплатата.

Описанието на бедността в тези осем измерения също позволява да се открият пътища за промяна.

Ако необходимите финансови ресурси показват високи стойности, вземат се мерки за обсъждане на бюджета или дълга, предлага се информация за парична помощ, преместване в по-евтино жилище или помощ под формата на небюрократичен краткосрочен заем за покриване на голяма сметка за стоматолог, например. Ако основният фокус е да се продължи професионалната интеграция, тогава обучаващият проект, както и програмите за заетост и интегриране на работното място са подходящи за приложение. Ако е необходима намеса в нивото на образование, тогава се изискват достъпни курсове, които са разработени за хора с ниска квалификация.

Обаче, когато се появи липса в социалната интеграция, освен курсовете за семейно консултиране и образование, които са предоставени с цел

намаляване на стреса за родителите и децата, също така трябва да се предоставят и леснодостъпни механизми за разговор. Служби като тези, които предоставят домашни посещения например, биха могли да разговарят със самотните хора; ниски цени за достъп до културни и спортни събития биха улеснили участието на същите тези хора в социалния живот. Ако се наложи намеса в измерението на жилищното настаняване, услугите по консултиране ще се насочат към намирането на средства за подслон или по-евтин апартамент. Ако възникне нужда от подпомагане в измерението на интеграция във връзка със законите по местопребиваване, агенциите за правни и социални консултации могат да предоставят на клиента си помощ в постигането на максималната законна възможност на сигурност. Частни социални организации могат да помагат на имигрантите, които са неопитни в уреждането на административните въпроси; доброволни "бюрократи" могат да бъдат на разположение, за да помагат и посредничат в конфликтни ситуации и да помогнат да се спазят съществуващите права.

Когато здравето благосъстояние се нуждае от действия, основният акцент трябва да падне върху финансиране на медицинското обслужване. Още повече, когато самотни майки или бащи и техните деца не са в добро здраве, периодите за възстановяване на родителя или детето с продължителност няколко седмици, например, могат да предоставят възможността да се "заредят" отново хората, като това време може да се използва и за получаване на помощ от специалист и семейно консултиране.

По този начин професионалното консултиране, съпровождане и лично признание, възможността за развитие на нечи възможности, както и социалното участие, и получаването на прием в обществото могат да дадат важен тласък на личния път за изход от бедността, както и да предотвратят пропадането обратно в нея.

По този начин, може да се постигне много на индивидуално ниво в рамките на личния потенциал и умения, при положение, че необходимите ресурси са налични. Социалните условия, обаче, често поставят тесни граници за такива подобрения. Това е предизвикателство за политиците. Това описание на многоизмерността показва, че политиките за бедността са общи политики, включващи различни сфери на дейност и трябва да намерят място в различните политически сфери.

3. Кога се появява бедността ?

3.1. Модел на жизнения цикъл

Третата част на този документ представлява аналитичен инструмент, който помага за по-добро разбиране на фазите на бедността и дава отговор на въпроса при какви обстоятелства хората обедняват и обратното, кога те могат да намерят изход от тази трудна ситуация.

Много хора никога не са изпитвали нищо друго освен бедност. За други, фазите на бедността се сменят с фази без бедност. Фазите на типично биографично развитие са: семейство, училище, професионална квалификация, работа, създаване на собствено семейство и пенсиониране. Всички тези фази се характеризират със специфични рискове на бедността.

В семейството на растящото дете се осигуряват определени ресурси, като, например, икономически, социалнокултурни, психологически и духовни. Колкото е по-нисък социално-икономическият статус на родителите (да кажем тяхното образование, техният доход и професионален статус), толкова по-малко от гореспоменатите видове ресурси те притежават. В следствие такива родители не могат да осигурят на децата си ресурси, каквито биха осигурили родители с по-висок социално-икономически статус. Това има сериозни последици. Децата, чиито родители имат нисък социално-икономически статус, често срещат по-големи трудности да постигнат успех в училище и да изградят успешна професионална кариера, спрямо децата на родителите с привилегии. Предоставянето на различни нива на ресурсите може да се изрази в обучението, което детето получава; като в случая, когато, поради финансови ограничения, родителите вземат решение вместо детето, той/тя да премине по-кратък образователен процес – или изобщо да няма образование – което означава трудова ангажираност на по-ранен етап. Ето защо, често не само ресурсите на родителите, но и тяхното образователно ниво се "наследяват" от техните деца. Социалното минало е ранен, но постоянен риск за бедност.

Образованието е ключов фактор на пазара на труда. Човек с по-висока образователна степен обикновено може да постигне формална квалификация, която позволява да заема по-висока длъжност, която от своя страна му носи съответно повече приходи. Колкото

по-важна е тази функция, толкова повече квалификации са необходими. От друга страна, човек, който е по-слабо образован среща по-големи трудности да намери място с възможности за стаж, често работи в нископлатени индустрии и в нетипични трудови условия, както и много по-често е безработен за по-дълги периоди от време; вследствие на което той/тя е много уязвим(а) и рано или късно това ще доведе до обедняване. Това поставя въпроса дали дизайнът на образователната система наистина позволява на всеки да компенсира разликите в социалния си произход. Нивото на придобитото образование може по този начин да се справи с важни рискове на бедността в житейския път на човек.

В тези случаи, когато бедността не е унищожила самата същност на семейните връзки, такава решимост може да бъде преодоляна от възможностите на родителите и от вродения потенциал на децата. Но реалността показва, че колкото по-дълго семействата са изпитвали бедността и изолацията, толкова по-трудно е излизането от бедността, въпреки тези потенциали и възможности.

Семейството се изправя пред заплахи и възможности, неговата ситуация може да поеме допълнителни рискове на бедността. Децата могат да натоварят семейния бюджет. Раздялата и разводът носят допълнителни разходи. Дори самотните хора, които обикновено са с нисък риск на бедност по време на техния активен живот, трябва да се изправят пред увеличени рискове от изпадане в бедност, когато се пенсионираат или разболеят поради липсата на подкрепа от техни роднини. Тези адаптации към новите условия обикновено изправят хората с нисък социално-икономически статус пред по-големи трудности, отколкото привилегированите, които са осигурени с повече ресурси. Това може да бъде обяснено не само с разликата във финансовите ресурси, но и по-специално с различното осигуряване със социални ресурси. Някой, който е засегнат от критично събитие в живота си, може по-добре да се справи с него, ако той/тя има приятели, роднини и познати, които могат да застанат на негова/нейна страна, да предложат съвет и подкрепа в трудни моменти.

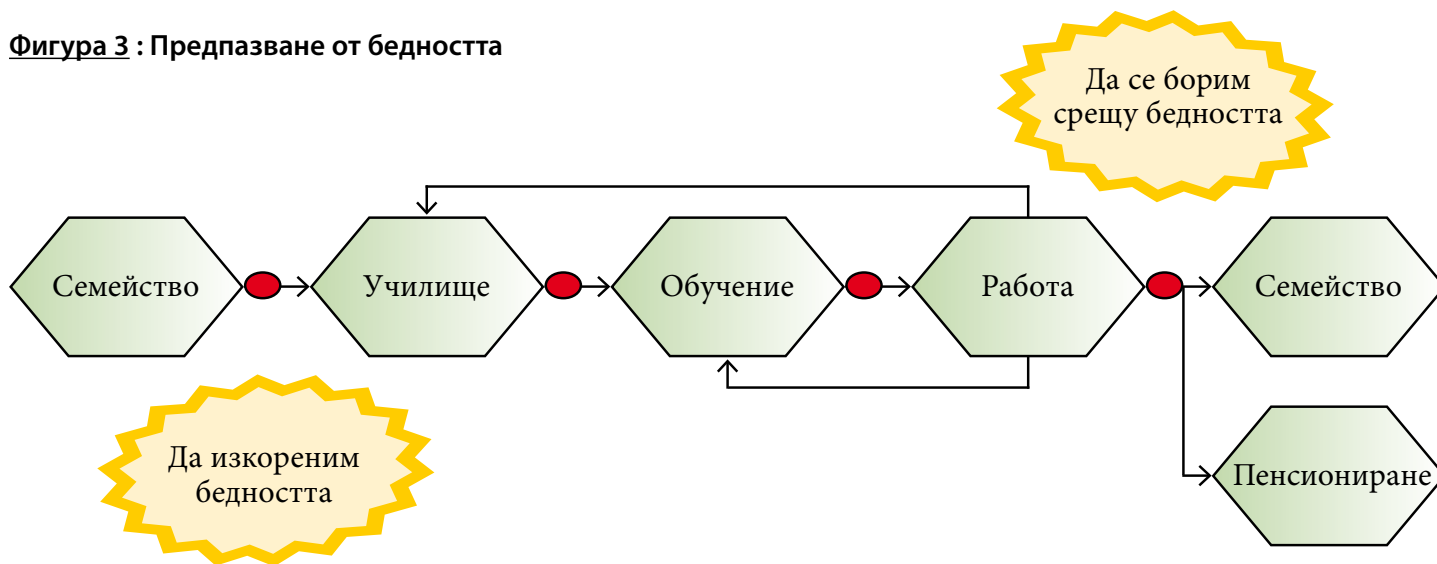
Спиралата на бедността продължава да се увива до старини. Който и да страда по време на целия си живот с оскъдни ресурси и е с нетипично осигурително минало, ще има ниска пенсия, без възможност за заделяне на средства за старини. По този начин преминаването към пенсия става само по себе си риск на бедността. Съществува голяма вероятност тези хора, които не получават пенсия от държавата или които получават пенсия, недостатъчна за живот, да се изправят пред бедността и на старини.

Накратко може да се обобщи, че тези, които, са родени в семейство с нисък социално-икономически статус и поради това израстват в лоши условия, по-често ще се изправят пред бедността на по-късен етап от живота, защото дете, произхождащо от семейство с нисък социално-икономически статус често има по-малко успехи в училище, отколкото децата от привилегированите семейства. По този начин това дете ще получи по-ниско ниво на образование и ще изпитва повече трудности в намирането на място с възможности за стажуване или работа. Той/тя ще работи по-често при лошо заплащане или несигурни работи и често ще е безработен за по-дълги периоди от време. Когато той/тя по-късно създаде семейство, ще има по-голям риск от изпадане в бедност и дори на старини такова лице ще е по-засегнато от бедността, отколкото привилегированите хора.

3.2. Политики на бедността и модел на житейския цикъл

Днес социалните политики са все още фокусирани в подпомагане на обеднелите хора. Като такива, това е добре. Но ако борбата срещу бедността и социалната изолация трябва да продължи, и последната цел е да се предостави благоденствие, то този подход не е достатъчен. Тези, които са въввлечени в изследването на бедността и политиките за бедността се съгласяват, че е по-добре да се предотврати бедността, отколкото да се борят с нея. Ето защо подкрепата трябва, както е показано на Фигура 3, да се концентрира в ранните стадии на живота и върху преминаването от един стадий в друг. Трябва да се уверим, че спиралата на бедността, спомената по-горе, не е дори започнала да се завихря.

Фигура 3 : Предпазване от бедността

Това изисква социални политики, ориентирани към инвестициите. Такива социални политики се грижат за обеднелите семейства в най-ранен стадий, подобряват достъпа до специализирани заведения за отглеждане на децата и до тръгване на детето на училище, както и предоставят подкрепа за последващи преходи между етапите. До степеня, до която тези политики могат да избегнат "интеграционния трансфер" на бедността, ще има по-малко зрели хора, които ще са засегнати от бедността и ще се нуждаят от помощ.

Политиките в областта на образованието също трябва да се вземат предвид. Те трябва да осигурят гарантиран за всички достъп до училище и участие в образователната система, независимо от характеристиките, като, например, социален или етнически произход и пол, като по този начин се изпълни постулатът "равни възможности за всички".

Човешкото достойнство изисква от всички участници, както на държавно, така и на международно равнище, да работят за социална справедливост за всички човешки същества. Ето защо не само политическите системи, но и социалните организации като Каритас, играят важна роля в предотвратяването на бедността. В допълнение към това, което вече правят в борбата срещу бедността, в тяхната публична дейност, свързана с политическо застъпничество, те

трябва да подкрепят социални политики, ориентирани към инвестиране. В предлаганите от тях услуги те трябва да концентрират вниманието си върху тези, които очертават границите за ранен преход по пътеките на живота.

Примерите включват услуги, които улесняват преминаването от семейството към училището, като се предостави на децата от непривилегированите семейства допълнителна грижа и целенасочена подкрепа. Друг пример е предоставянето на напътствия и обучението, което се предоставя от опитни професионалисти, за да се съпроводят и подкрепят младите хора в тяхното търсене на професионално обучение и заетост. Най-общо казано тези политики трябва да разширят възможностите на хората да водят самостоятелен живот. Предоставянето на възможности на хората трябва да е главна цел на тези услуги.

В допълнение, частната и държавната икономика също играе роля в предотвратяването на бедността, защото всички усилия да се избегне бедността ще отидат напразно, ако икономиката не предложи достатъчно възможности за работа, какъвто е случаят, например, във времена на икономическа криза.

Най-добрият начин за борба с бедността е да я изкореним.

4. Заключение

Теоретичните съображения в тази част, но фрагментирани, представляват първоначалното отражение, което ще бъде продължено в бъдещи публикации. Това е едната страна на монетата, а другата е представена в част 2 на тази публикация.

Бедността и социалната изолация са следствие от неправилното функциониране на три източника на социално благополучие (пазарът на труда, семейството и социалната система) поради настъпилите промени в обществото. Ето защо основният извод е, че трябва да се положат всички усилия, за да се позволи на тези три източника да изиграят напълно своята роля отново. Това означава да се възстанови възможността на пазара на труда да осигурява заетост – и то добри работни места – така че тази работа да може да носи приходи, да се позволи на семействата да играят своята роля като общества на солидарност и да се даде възможност на държавната социална система да упражни възможностите си да създава благоденствие за гражданите си.

Това ни води до разпознаване на огромната стойност на социалните и здравни услуги в подпомагането на хората в нужда, от една страна, а също и в създаването на работни места от друга.

От гледна точка на изкореняването на бедността в най-ранни години, което е дори по-важно от това да се борим срещу нея на по-късен етап, образователните услуги също доказват важността си. По подобен начин специализираните заведения за детски грижи са не само средство за подпомагане започването на работа от родителя и семейството, но и създават възможности за отваряне на платени работни места, а също така са и място за ранно обучение. В допълнение, увеличаване на разходите за услуги, например домашните грижи, е много важно, за да се избегне бедността на старини.

Бедността, в своята многоизмерна форма, не позволява едно универсално решение, а трябва да се вземат предвид всичките ѝ измерения. Включвайки и деветото измерение (психологическото, културното, култовото, етичното и духовното) е ясно, че ние не можем да очакваме държавата да предостави всички ресурси. **Ето защо ние заявяваме, че справянето с бедността е грижа на всеки от нас.**

Това не означава, че правителствата могат да оставят “всеки” да се бори с бедността; напротив, те трябва да приемат ролята си: от една страна с поставянето на социални правила, които предотвратяват и се борят срещу бедността, а от друга страна с предоставяне на възможности на хората. Променянето на ситуацията съвместно с хората, а не без или дори срещу тях, извежда обществото на преден план.

В така обрисуваната картина солидарността трябва значително да издигне социалната природа на хората, както и човешкото достойнство и правата за всички. Солидарността тук превишава субективното чувство за състрадание към бедните и стига до отдаденост, споделена в общността, за да предостави единство в общото благо. Ние всички вървим с и сме посветени на бедните, а също така и преживяваме и се срещаме с тях. Благодарение на тази среща ние придобиваме широки познания за социалната реалност и изпитваме взаимна признателност. Благодарение на тази връзка познанието може после да бъде превърнато в “признателност” към човека, означавайки да си “благодарен” на човека.

Ние трябва да имаме разбираем поглед върху социалната реалност, произхождащ от човешкия опит. Този опит се нуждае от социално мислене, което може да се изправи честно и радикално срещу гибелните проблеми, от които човечеството страда. Това наистина социално мислене трябва да стигне отвъд социалната наука и технологичния модел. Такава задача изисква както близост (среща) със ситуацията на бедните, така и обстойна интелектуална дейност. В обобщение, ние не трябва да изоставяме научното мислене, но трябва да отидем отвъд него, най-вече защото с опознаване на реалността ние ставаме по-ангажирани с нея.

Поетият ангажимент ни води до един нов начин на мислене, който връща перспективата за бедните и изолираните. В този смисъл е важно те самите да говорят и да бъдат чути. Фактът, че нашето знание е ограничено и недостатъчно, ни кара да се вслушваме внимателно в техните житейски разкази. Още повече, нашите анализи трябва да бъдат завършени и подобрявани чрез техните думи, техния опит в борбата

и освобождаването, в мъките и радостта. В интерес на истината приемането на този поглед е главната цел на втората част на този документ.

В концепцията на *благосъстоянието*, като основа на нашата визия за социално благосъстояние лежи връзката между индивида и обществото, връзката, която им дава смисъл и ги прави взаимосвързани, тъй като никой не може да се справи сам, както и не може да се разглежда като самостоятелно отговорна фигура в този глобализиран свят. Ние всички сме отговорни един за друг. Ето защо справянето с бедността е проблем на всички и именно това, според Каритас, трябва да е отправната гледна точка за нашите действия.

Трябва да приемем една визия за социалната реалност, която има своето място сред бедните и включва самите бедни. За да стане това, обаче, ние трябва да покажем начин на мислене, който ни дава алтернативен поглед върху историята, от една страна, както и едно наше общо бъдеще, от друга. Първото може да се нарече *памет* – то представлява историята през

очите на обикновения човек, който пише историята; нашата памет трябва да включва и паметта на бедните и изолираните, да бъде преобразена през техните страдания и опит. Второто може да се нарече *утопия*, разбрана като нова, конкретна представа за нашето общо бъдеще с надежда, съпричастност и споделена отговорност. Като Каритас, ние възприемаме визията за социална реалност, заедно с бедността в нея, което не позволява да се направи абстракция от социални връзки и общността. Ето защо в нашата визия тази реконструкция от *памет* и *утопия*, може единствено да бъде направена в самата общност. По тази причина социалната съпричастност става важен инструмент за борба срещу бедността. Нашето мислене има нужда да бъде обогатено чрез “граждански диалог”, социални връзки, взаимоотношения и предоставяне на права, особено на бедните и подтиснатите. Осигуряване на права за бедните е първата стъпка по пътя към социална интеграция. Най-добрият начин за предпазване от бедност и най-добрият начин за борба с нея е социалната съпричастност.

Резюме

Бедността е скандал. Всяко човешко същество има правото на достатъчни средства за водене на приличен живот. Като следствие от това, в случай на заболяване, нетрудоспособност, старост, безработица, овдовяване и каквато и да е друга нежелана ситуация, всеки човек има правото да получи грижи.

Дефинирайки бедността като липса на благосъстояние, Каритас анализира социалното благоденствие като част от благоденствието на всички граждани. Социалното благоденствие има три главни източника: i) платена продуктивна заетост на пазара на труда; ii) солидарност в семейството и първичните мрежи и iii) подкрепа, предоставена от социалната система в държава.

Обществата са в състояние на постоянна трансформация, която води до променливи нива на социално благоденствие в различните държави. Предвид бедността и социалната изолация, три главни аспекта на социална трансформация са от съществено значение: икономическа, социална и демографска трансформация.

Бедността и социалната изолация са следствие от нефункционирането на трите източника на социално благоденствие (пазарът на труда, семейството и социалната система) поради промените в обществото. **Ето защо тези три източника трябва да могат напълно да играят своята роля отново.**

Бедността е многоизмерна. Каритас знае, че бедните хора не са просто жертви, а актьори. Каритас вярва в достойнството на всеки човек. Ние можем да опишем реалността гледайки на света през очите на бедните и имайки предвид *предпочитанията от тях избор* и това ще доведе от решителното отричане на тази реалност.

За Каритас **бедността не е само липса на финансови ресурси.** Ние взимаме предвид осем измерения на бедността: финансови ресурси; здраве; жилищни условия; ниво на образованието; професионална интеграция; социална интеграция; статут на пребиваване; семеен произход. Ние признаваме също и значимостта

на други измерения, като психологическо, културно, култово, етично и духовно.

Фазите на типично биографско развитие са: семейство, училище, професионална подготовка, работа, създаване на семейство и пенсиониране. Всички тези фази се характеризират с различни рискове на бедността.

Днес, социалните политики са все още фокусирани в подпомагането на обеднелите хора. Обаче, този подход не е достатъчен. Подкрепата трябва да се концентрира в ранните етапи на живота и на прехода между тях. Тя трябва да е така организирана, че спиралата на бедността дори да не се появява.

Това изисква социални политики, ориентирани към инвестирането, които да се грижат за обеднелите семейства от най-ранен етап, да бъде подобрен достъп до специализирани заведения за грижа за децата и до училищата, както и да предостави подкрепа за младите хора при последващи преходи от един етап на живота в друг. Тези политики могат да избегнат "трансфера на бедността" между поколенията: **най-добрият начин за борба с бедността е да я изкореним.**

Ние заявяваме, че бедността е проблем на всеки. Правителствата трябва да приемат своята роля. Променливите ситуации изискват приемането на визия за социалната реалност, която произлиза от бедните и която включва съществуването им. Предоставянето на права на бедните е първата стъпка по пътя за социална интеграция. **Най-добрият начин да се изкорени бедността и най-добрият начин за борба с нея е социалната съпричастност.**

*Отворете очите си,
гледайте и слушайте,
учете и действайте.*

→ Погледнете част В: емпиричен подход